

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2010-2011

19 NOVEMBRE 2010

Proposition de loi insérant un article 104/1 dans le Code électoral afin de garantir la neutralité des bureaux

(Déposée par M. Yves Buysse)

DÉVELOPPEMENTS

La présente proposition de loi reprend le texte d'une proposition qui a déjà été déposée au Sénat le 30 avril 2009 (doc. Sénat, n° 4-1304/1 - 2008/2009).

Un système politique démocratique digne de ce nom doit remplir une série de conditions, dont certaines, et non des moindres, ont trait aux élections. À cet égard, la Commission européenne pour la démocratie par le droit (mieux connue peut-être sous le nom de Commission de Venise) a établi ces dernières années, à la demande du Conseil de l'Europe, plusieurs normes internationales et un code de conduite — le Code de bonne conduite en matière électorale — comprenant des directives à respecter pour organiser des élections démocratiques.

La Commission précitée énonce six principes fondamentaux auxquels des élections démocratiques doivent se conformer: le suffrage doit être universel, égal, libre, secret et direct et doit présenter un caractère périodique

Outre ces principes fondamentaux, la Commission a également fixé une série de conditions de base qui définissent le cadre concret dans lequel des élections démocratiques doivent se dérouler.

À ce propos, la Commission souligne, entre autres, que le scrutin doit être organisé par un organe neutre et impartial, et ce du niveau national au niveau du bureau

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2010-2011

19 NOVEMBER 2010

Wetsvoorstel tot invoeging van een artikel 104/1 in het Kieswetboek, teneinde de neutraliteit van de bureaus te waarborgen

(Ingediend door de heer Yves Buysse)

TOELICHTING

Dit wetsvoorstel neemt de tekst over van een voorstel dat reeds op 30 april 2009 in de Senaat werd ingediend (stuk Senaat, nr. 4-1304/1 - 2008/2009).

Om een politiek systeem als democratisch te kunnen bestempelen moet het aan een aantal voorwaarden voldoen, niet in het minst wat de verkiezingen betreft. In dit verband heeft de Europese Commissie voor Democratie door Recht (wellicht beter bekend als de Commissie van Venetië) de voorbije jaren op vraag van de Raad van Europa een aantal internationale standaarden en een gedragscode met richtlijnen opgesteld waaraan moet worden voldaan om van democratische verkiezingen te kunnen spreken: de Gedragscodex inzake verkiezingsaangelegenheden.

De Commissie schuift een zestal grondslagen naar voor waaraan verkiezingen moeten voldoen om democratisch te zijn. Met name moeten verkiezingen algemeen, enkelvoudig, vrij, geheim en rechtstreeks zijn en moeten zij bovendien op regelmatige tijdstippen plaatsvinden.

Naast deze basisbeginselen heeft de Commissie ook een aantal basisvoorwaarden op papier gezet waarin het concrete kader wordt geschetst waarin verkiezingen moeten plaatsvinden om als democratisch te kunnen doorgaan.

In dit verband benadrukt de Commissie onder meer dat de organisatie van de verkiezingen door een neutraal en onpartijdig orgaan moet gebeuren, en dit

de vote (1). Ce principe est explicité de la manière suivante dans le rapport explicatif: «Seules la transparence, l'impartialité et l'indépendance à l'égard de toute manipulation politique assureront la bonne administration du processus électoral [...]». On peut aussi lire plus loin: «La création de commissions électorales indépendantes et impartiales, du niveau national au niveau du bureau de vote, est indispensable pour garantir des élections régulières ou du moins pour que de lourds soupçons d'irrégularités ne pèsent pas sur le processus électoral.» (2).

D'après la Commission, il est donc capital de proscrire toute trace de partialité dans le processus électoral.

En ce qui concerne ce dernier point, un problème a surgi sporadiquement ces dernières années, d'une part, à cause de l'attribution massive de la nationalité belge (avec en corollaire le vote obligatoire) à des étrangers mal intégrés et, d'autre part, en raison de l'apparition d'une forme militante et politique de fanatisme religieux, à savoir l'islam politique.

L'islam politique a incité ses adeptes à manifester leur fanatisme religieux notamment en portant en public des vêtements qui renvoient de manière ostentatoire à leurs convictions religieuses et politiques. Ces dernières années, le port du foulard islamique est devenu le symbole de ce phénomène, mais il n'en est certainement pas la seule expression.

Parallèlement à cette évolution, on a donc pu constater ces dernières années, principalement dans les régions à forte présence d'immigrés islamiques, que des secrétaires ou des assesseurs siégeant dans certains bureaux de vote étaient vêtus d'une tenue portant un message politique sans équivoque. Selon l'auteur de la présente proposition de loi, pareil comportement remet en cause les principes indispensables de neutralité et d'impartialité des commissions électorales et des bureaux de vote. La présente proposition de loi vise donc à imposer à toute personne exerçant au cours du processus électoral une fonction dans un bureau, à quelque niveau que ce soit, de remplir cette fonction dans un esprit de parfaite neutralité pour ce qui est de sa tenue vestimentaire.

Le problème n'est pas nouveau. À l'approche des élections communales d'octobre 2006, l'autorisation ou non du port du voile provoqua de nombreuses discussions. Charles Picqué, ministre-président bruxellois de l'époque, s'attira les foudres de tous les antiracistes professionnels lorsqu'il annonça aux pré-

(1) Point II.3.1. du Code de bonne conduite en matière électorale, lignes directrices, adopté par la Commission de Venise le 19 octobre 2002.

(2) Points 68 et 71 du Code de bonne conduite en matière électorale, rapport explicatif, adopté par la Commission de Venise le 19 octobre 2002.

vanaf het nationale niveau tot op het niveau van het stemlokaal (1). In de toelichtende nota wordt dit als volgt verwoord: «Slechts transparantie, neutraliteit en onafhankelijkheid tegenover elke politieke manipulatie staan borg voor een goede organisatie van het verkiezingsproces [...]». En verder: «De vorming van onafhankelijke en neutrale kiescommissies, en dit vanaf het nationale niveau tot op het niveau van het stemlokaal, is onontbeerlijk opdat regelmatige verkiezingen worden gewaarborgd, of minstens opdat er geen ernstige verdenkingen van onregelmatigheden op de verkiezingen zouden rusten.» (2).

Het is dus volgens de Commissie uiterst belangrijk dat elke zweem van partijdigheid uit het verkiezingsproces wordt geweerd.

Wat dit laatste betreft is er de jongste tijd sporadisch een probleem gerezen dat het gevolg is enerzijds van het massaal toekennen van de Belgische nationaliteit (met de daaraan verbonden stemplicht) aan niet-geïntegreerde vreemdelingen en anderzijds van het opduiken van een militante en politieke vorm van religieus fanatisme, met name van de politieke islam.

De politieke islam heeft ertoe geleid dat zijn aanhangers hun religieus fanatisme onder meer belijden door het dragen van opzichtelijke kledij in het openbaar die rechtstreeks verwijst naar hun religieuze en politieke overtuigingen. Het dragen van de islamitische hoofddoek is hiervan het symbool geworden, maar is er zeker niet de enige veruiterlijking van.

Ten gevolge van deze ontwikkelingen heeft men dan ook kunnen vaststellen, vooral in gebieden waar veel islamitische immigranten wonen, dat in een aantal stembureaus secretarissen of bijzitters zitting hebben die gekleed zijn in een kledij die voor een duidelijke politieke boodschap staat. Op die wijze wordt naar de mening van de indiener van dit wetsvoorstel de zondige neutraliteit en onpartijdigheid van de kiescommissies/bureaus op de helling gezet. Dit wetsvoorstel heeft dan ook tot doel alle personen die tijdens het verkiezingsproces een functie uit te oefenen hebben in een bureau, op welk niveau dan ook, de verplichting op te leggen die functie te vervullen in een geest van volstrekte neutraliteit, wat de kledij betreft die zij dragen.

De kwestie is niet nieuw. In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2006 lokte het al dan niet mogen dragen van hoofddoeken heel wat discussie uit. De toenmalige Brusselse minister-president Charles Picqué haalde de toorn van alle professionele antiracisten op zijn nek toen hij de

(1) Punt II.3.1. van de Gedragscodex voor verkiezingen, richtlijnen, aangenomen door de Commissie van Venetië op 19 oktober 2002.

(2) Punten 68 en 71 van de Gedragscodex voor verkiezingen, verklarende nota, aangenomen door de Commissie van Venetië op 19 oktober 2002.

sidents de tous les bureaux de vote bruxellois que le port du voile était interdit aux présidents et aux assesseurs. Les pressions des politiquement corrects furent telles qu'il nuança fortement ses propos par la suite et laissa le choix aux présidents des bureaux de vote de décider si les assesseurs étaient autorisés ou non à exercer leur mission en portant le voile. Cela fut à l'origine d'attitudes contradictoires. Alors que certains présidents n'ont pas émis (ou pas osé émettre) d'objections à l'encontre des assesseurs voilés, d'autres présidents en revanche ont appliqué les consignes de neutralité. Une assesseure a été refusée pour cette raison dans un bureau de vote à Saint-Gilles. Nombre de présidents s'accordent à dire que l'autorité supérieure ne doit pas «refiler la patate chaude» aux présidents d'un niveau inférieur, mais qu'il lui incombe de faire la clarté sur cette question.

Lors des dernières élections fédérales également, des femmes voilées ont siégé en tant qu'assesseures dans de nombreux bureaux électoraux, principalement dans la Région de Bruxelles-Capitale, mais aussi à Vilvorde, par exemple.

Par ailleurs, l'obligation de se vêtir de manière impartiale qui est imposée aux assesseurs ne peut pas servir de prétexte à des citoyens pour se dérober à leurs obligations civiques. Il serait trop facile de se soustraire à l'exercice de la fonction de secrétaire ou d'assesseur dans un bureau de vote ou un bureau de dépouillement en invoquant des convictions religieuses véritables ou prétendues et en portant une tenue vestimentaire affichant ces convictions. Pareils abus doivent être évités, d'autant que l'on a déjà constaté à l'envi par le passé combien il est parfois difficile de réunir le nombre requis de citoyens disposés à assumer les fonctions en question durant les opérations électorales. C'est la raison pour laquelle la présente proposition de loi prévoit également des mesures pénales à l'encontre des personnes qui se présenteraient délibérément dans une tenue affichant leurs convictions politico-religieuses au bureau de vote ou au bureau de dépouillement (ou pour exercer toute autre fonction au sein des commissions électorales).

*
* *

voorzitters van alle Brusselse stembureaus liet weten dat voorzitters en bijzitters geen sluiers mochten dragen. De druk van de politiek-correcten was van dien aard dat hij nadien zijn uitspraken sterk nuanceerde en de beslissing of bijzitters al dan niet gesluierd hun taak mochten uitoefenen overliet aan de individuele voorzitters van de stembureaus. Dit zorgde dan weer voor tegenstrijdige houdingen. Waar de ene voorzitter geen bezwaar maakte (of durfde maken) tegen gesluierde bijzitters, pasten andere voorzitters de richtlijnen van neutraliteit wel toe. Zo werd in een stemlokaal in Sint-Gillis een bijzitster om die reden geweigerd. Veel voorzitters zijn het er wel over eens dat de hogere overheid de hete aardappel niet moet doorschuiven naar de lagere voorzitters, maar zelf duidelijkheid moet scheppen.

Ook bij de jongste federale verkiezingen waren en tal van kiesbureaus, voornamelijk in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, maar bijvoorbeeld ook in Vilvoorde, waar vrouwen met een hoofddoek zetelden als bijzitter.

Het opleggen van de verplichting aan bijzitters om zich onpartijdig te kleden, mag anderzijds geen aanleiding zijn voor een aantal burgers om zich aan hun burgerplichten te onttrekken. Het zou immers al te gemakkelijk zijn zich aan de uitoefening van de functie van secretaris of bijzitter van een stem- of een stemopnemingsbureau te onttrekken door zich te beroepen op zijn echte of vermeende religieuze overtuiging en de vestimentaire veruiterlijking daarvan. Dit moet des te meer worden verhinderd aangezien in het verleden ten overvloede gebleken is hoe moeilijk het soms is om het nodige aantal burgers bijeen te krijgen die bereid zijn deze functies tijdens de stemverrichtingen te vervullen. Vandaar dat dit wetsvoorstel ook in strafbepalingen voorziet voor zij die zich moedwillig in het stembureau of het stemopnemingsbureau (of bij het uitoefenen van enige andere functie in het kader van de bemanning van de kiescommissies) zouden aanbieden in een kledij die getuigt van een politiek-religieuze overtuiging.

Yves BUYSSE.

*
* *

PROPOSITION DE LOI

Article 1^{er}

La présente loi règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution.

Art. 2

Dans le Code électoral, il est inséré un article 104/1 rédigé comme suit :

« Art. 104/1. — Il est interdit à un président, un secrétaire ou un assesseur d'un bureau principal de collège, d'un bureau principal de circonscription électorale, d'un bureau principal de province, d'un bureau principal de canton, d'un bureau de vote ou d'un bureau de dépouillement d'exercer la mission qui lui a été confiée s'il porte des tenues vestimentaires masquant le visage. Nul ne peut toutefois se soustraire pour cette raison à l'exercice de la mission qui lui a été confiée.

Quiconque enfreint les dispositions de l'alinéa 1^{er} sera puni d'une amende telle que prévue à l'article 95, § 10, alinéa 3. »

22 octobre 2010.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.

Art. 2

In het Kieswetboek wordt een artikel 104/1 ingevoegd, luidende :

« Art. 104/1. — Het is een voorzitter, een secretaris of een bijzitter van een collegehoofdbureau, een hoofdbureau van een kieskring, een provinciehoofdbureau, een kantonhoofdbureau, een stembureau of een stemopnemingsbureau niet toegelaten de hem toevertrouwde opdracht uit te oefenen indien hij gelaatverhullende gewaden draagt. Niemand kan zich echter om die reden onttrekken aan de uitoefening van de hem toevertrouwde opdracht.

Hij die de bepalingen van het eerste lid overtreedt, wordt gestraft met een geldboete zoals bepaald in artikel 95, § 10, derde lid. »

22 oktober 2010.

Yves BUYSSE.